

hvordan abstrakte kulturelle og sociale fænomener, som fx kønskonstruktioner og kønsstrukturering, kommer til udtryk i praksis, og hvordan dette metodisk kan belyses. Bogen giver et tilsvarende indblik i måder, hvorpå der kan arbejdes med at fremme ligestilling i organisationer, og den vil derfor også kunne fungere som et praktisk redskab for aktører, der arbejder med ligestillingsmæssige forandringer. Det skal afslutningsvis understreges, at det er en introduktionsbog med primært fokus på at give læseren indsigt i den teoretiske og empiriske forskning inden for feltet. Den indeholder ingen diskussioner om analytiske retningslinjer eller metodiske implikationer ved at studere køn i organisationer. En sådan grundbog har vi stadig til gode.

*Tinna Christiansen Nielsen
Stud.scient.anth.
Institut for Antropologi
Københavns Universitet*

Dorle Dracklé & Iain R. Edgar (eds.): *Current Policies and Practices in European Social Anthropology Education*. The EASA Learning Fields Series, Vol. 2. New York & Oxford: Berghahn Books 2004. 260 sider. ISBN 1-57181-564-3 (hb). Pris: \$75/£50.

Ved EASA-mødet (European Association of Social Anthropologists) i Barcelona i 1996 blev der skabt et netværk for undervisning i antropologi, som står bag de nu to bind om dette emne. Det første bind indeholdt en række artikler om forskellige nationale traditioner for undervisning i antropologi ved europæiske universiteter. I dette andet bind træder vi ind i selve undervisningslokalet og får præsenteret en række refleksioner over indlæringsmetoder og konkrete eksempler på kurser, der har eksperimenteret med disse.

Antropologer er meget opmærksomme på, hvad de gør under feltarbejdet, men de ved stort set intet om, hvad der foregår inden for et andet vigtigt felt: undervisningslokalet. Som redaktørerne og David Mills skriver i introduktionen, er vi ikke videre opmærksomme på, hvordan vi tilegner os og reproducerer vores antropologiske kompetencer. Som fisken, der har svært ved at forklare, hvordan den har lært at svømme, har vi svært ved at forklare, hvorfor vi underviser, som vi gør. Oftest er vi desuden ikke opmærksomme på, at undervisningen kan være et muligt rum, ikke blot til formidling af viden, men også til udvikling af faget. Den konventionelle idé om, at forskning kommer før undervisning, holder ikke altid. Undervisningssituationen byder på en række muligheder for at afprøve nye metoder og tilgange.

Bogen består af tre dele. I den første del diskuteres måder, hvorpå institutionelle og undervisningsmæssige reformer påvirker undervisningen. I den anden del gives en række eksempler på brugen af it og andre medier, og i den tredje del diskuteres andre undervisningsmæssige tiltag med særligt fokus på, hvordan man inddrager de studerendes egne erfaringer i undervisningen. Susan Wright diskuterer i kapitel 2 behovet for at afsætte tid til at gøre brug af vores refleksive praksis i og på undervisningen. De studerende skal opfordres til at reflektere over egen læringsproces og over deres læringsmiljø og dets magtrelationer. Desuden skal vi som forskere selv reflektere over vores arbejdsituation og de magtrelationer, vi arbejder i. Det handler om at bruge grundlæggende

feltarbejdskompetencer til at aflæse interaktioner, møder og institutionelle rammer og de måder, hvorpå de former vores muligheder for at handle og bidrage til ændringsprocesser inden for forskning såvel som undervisning.

Simon Coleman og Bob Simpson diskuterer deres erfaringer med at undervise på et britisk universitet, hvor de studerende hovedsagelig kommer fra sociale miljøer med meget ringe tradition for videregående uddannelse, men hvor de ofte har en del erhvervs-erfaring, før de starter deres studier. Kapitlet bidrager ikke kun med konkrete eksempler på pædagogiske initiativer, men også med refleksioner over behovet for en eksplicitering af de kompetencer, vi ønsker, de studerende skal opnå, ikke mindst i forhold til arbejds-situationer uden for den akademiske verden. Som resultat af antropologiundervisning forventes det, at de studerende a) opnår indsigt i etnografisk viden og antropologisk teori, og b) at de udvikler et antropologisk blik på verden, dvs. kan tage analytisk distance ved hjælp af begreber og teorier præsenteret i undervisningen. Det handler altså om at lære at gå i dialog med sig selv og den „antropologiske anden“. Coleman og Simpson diskuterer pædagogiske tiltag, hvor man eksplicit forsøger at opøve dette, som fx ved at bede de studerende om at føre dagbog umiddelbart efter hver forelæsning. Gennem disse „selvbiografier“ træner de sig selv i at se verden gennem en antropologisk linse og skaber samtidig små etnografier om det miljø, de lever i.

Denne første del af bogen indeholder desuden et kapitel om britiske studerendes evaluering af undervisning i antropologi og et kapitel om studerendes erfaringer med Sokrates/Erasmus-udveksling. Disse kapitler har mere karakter af evalueringsrapporter, men bidrager dog med pointer, der er værd at bemærke. For det første pointeres behovet for at forholde sig til den kendsgerning, at færre og færre studerende fortsætter i den akademiske verden efter færdiggjorte studier. For det andet efterspørger de britiske studerende metodekurser tidligt i studiet, noget, der tilsyneladende ikke er almindeligt på britiske universiteter. Endelig understreges det, at studerende tager på udvekslingsophold for at møde diversitet i undervisningsformer og indhold. Dette er måske ikke overraskende men værd at blive mindet om i lyset af de mange harmoniseringstiltag, der finder sted i Europa i disse år.

I bogens anden del er brugen af medier og særligt it i fokus. Et par af kapitlerne forholder sig til tidlige erfaringer med at inddrage internet og e-mail i undervisningen, men på grund af den hurtige udvikling inden for disse områder har disse kapitler allerede mistet meget af deres relevans. Sarah Pinks diskussion af hypertext bidrager med nogle interessante refleksioner over, hvordan man kan præsentere ikke blot forskningsresultater, men også forskningsproces i undervisningen. Ved at gøre diverse former for materiale tilgængeligt på nettet (noter, billeder, lydoptagelser, manuskriptudkast, publiceret litteratur om emnet m.m.) og bede de studerende om at lave lineære tekster med udgangspunkt i denne multilineære hypertext giver man dem indblik i den langtfra lineære proces, det er, at nå fra feltarbejde til tekst. Kapitlet giver inspiration til, hvordan man kan inddrage de studerende i den refleksive proces, som forskning er, og som ikke nødvendigvis er afhængig af hypertext på internettet.

Bogens anden del indeholder desuden to kapitler om film og museer. De leverer ikke den store nytænkning inden for disse områder, men bidrager dog med konkrete eksempler og ideer til, hvordan disse medier kan trækkes ind i undervisningen, også i forbindelse med kurser, der ikke nødvendigvis har visuel antropologi eller materiel kultur som omdrejningspunkt. Museumskapitlet giver eksempler på, hvordan ikke kun

etnografiske museer, men også mange andre museer kan inddrages i undervisningen. Naturhistoriske museer kan bruges til en diskussion af videnskabsforståelse, nationale udstillinger til en diskussion af nationsopbygning, diverse andre museer kan være indgang til en diskussion af klassifikationsprincipper osv.

I bogens tredje og sidste del gennemgås eksempler på mere eller mindre eksperimenterende undervisningsformer, hvis formål er at gøre de studerendes egne erfaringer til omdrejningspunkt for undervisningen – ligesom vi gør antropologens erfaring til omdrejningspunkt for den læring, der foregår under feltarbejdet. Et kapitel beskriver erfaringer med brug af drama i undervisningen inspireret af Victor Turners eksperimenter med dette i 1980'erne. Studierejser foreslås som en måde til at introducere studerende til felten, noget, der kan have stor betydning for de studerende, der ikke selv vil skulle lave egentligt feltarbejde. De studerendes deltagelse i musikudøvelse anbefales ikke overraskende i forbindelse med etnomusikologi, og desuden diskuterer et af kapitlerne behovet for at nedtone forelæsningsens rolle og i stedet levere undervisning baseret på dialog mellem underviser og studerende – en pointe, der er knap så relevant i forhold til danske institutter for antropologi, som den måske er andre steder i Europa.

Et gennemgående tema i den sidste del af bogen er, at antropologien er i krise, og at der er et stort behov for at redefinere faget og for en klargørelse af, hvori det har sin berettigelse sammenlignet med andre fag. Didaktisk nytænkning anses for at være en central del af denne proces. Hvorvidt man mener, at antropologien er i dyb krise eller ej, lægger diskussionerne sig i forlængelse af dem, vi også har i Danmark, om behovet for at specificere, hvilke kompetencer, vi mener, faget kan bidrage med, og hvilken rolle arbejdsmarkedets behov skal spille i forhold til vores løbende revidering af uddannelsens form og indhold.

Bogen kan virke en smule ujævn grundet kapitlernes meget forskellige karakter. Enkelte kapitler kombinerer undervisningserfaring med refleksioner over antropologien som fag, mens andre har mere karakter af evalueringsrapporter og gennemgang af praktiske forhold ved gennemførelsen af særlige kurser. Alt i alt leverer bogen dog en række konkrete ideer, man kan drage fordel af som underviser. Desuden er den et forfriskende input til debatten om undervisning som et rum for faglig udvikling og nytænkning og til diskussionen af antropologiske kompetencer, debatter, der forhåbentlig vil komme mange flere bidrag til fremover.

*Hanne Mogensen
Lektor
Institut for Antropologi
Københavns Universitet*

Kirsten Hastrup: *Kultur. Det fleksible fællesskab*. Århus: Aarhus Universitetsforlag 2004. 204 sider. ISBN 87 7934 140 1. Pris: 198 kr.

„Kultur“ er blevet et globalt begreb, der anvendes til at forstå verdens mangfoldighed med. Kultur både beriger og begrænser menneskers udfoldelse. Den er både en løsning og et problem, men frem for alt er den fleksibel. Kultur *er* nemlig det, mennesker bruger den til, og kultur *gør* det, fællesskabet har interesse i. Således indleder Kirsten Hastrup sin bog om kultur og det fleksible fællesskab. Bogen er udgivet under Aarhus